

M I
S T

MUSEENE I SØR-TRØNDELAG

Publikumstilgjengelige magasin

Erfaringer fra europeiske museer og nye
muligheter

Ringve
MUSEUM

RØROSMUSEET

ROCKHEIM
DET NASJONALE MUSEET
FOR POPULÆRMUSIKK

Trondheim kunstmuseum

NK
NORDENFJELDSKE
KUNSTINDUSTRI-
MUSEUM

SVERRES
BORG
TRØNDELAG FOLKEMUSEUM

Orkla
Industriuseum

MUSEET
KYSTENS ARV

KYSTMUSEET

Forord

I forbindelse med planlegging av publikumstilgjengelig magasin i Museene i Sør-Trøndelag, er det laget en rapport med en gjennomgang av tenkning omkring magasin og tilgjengelighet til samlinger. Det er samlet eksempler fra flere land, på ulike måter å tilgjengeliggjøre samlinger på. Til slutt, drøftes ulike typer muligheter for fornyelse i forhold til de eksemplene som presenteres.

Mottoet for MiSTs Plan for samlingsforvaltning, 2012, var «From being *about* something, to being *for* somebody»ⁱ. Et magasin som er publikumstilgjengelig er helt i tråd med dette mottoet.

September 2015

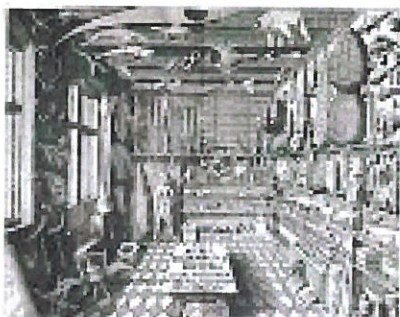
Ann Siri H. Garberg

Konservator NMF
Museene i Sør-Trøndelag

Litt historikk knyttet til tilgjengelighet til samlinger

De aller eldste private samlinger som er opprinnelsen til dagens museer – de såkalte raritetskabinettene – skilte ikke mellom samling og utstilling, men selv om alt var stilt ut, så var ikke disse dermed tilgjengelig for alle, kun for fyrsten, adelen og de lærde.ⁱⁱ

*Raritetskabinettene var i renessansen og opplysningstida i Europa en privat samling og utstilling av sjeldne, eksotiske eller merkvverdige gjenstander, både naturlige og menneskeskapte. Raritetskabinetter ble gjerne eid av fyrster og rike borgere og ga høy status. Gjenstandene har i stor grad blitt overført til offentlige museer da de kom på 1700- og 1800-tallet. Det første moderne, offentlige museet var British Museum som ble grunnlagt i London i 1753.*ⁱⁱⁱ

Illustrasjon av den danske legen Ole Worms kuriositetskabinett *Museum Wormianum* 1655 (Wikipedia)

Offentlig tilgjengelighet er det som skiller de egentlige museene fra de eldre samlingene, og også i tråd med ICOMs definisjon.^{iv} De første «egentlige» museene stilte også ut alle sine samlinger, faktisk var dette virkeligheten fram til mellomkrigsårene i Norge. I museene var alle gjenstander tilgjengelige for publikum. Magasin var ikke et benyttet begrep overhodet. Samling og utstilling var samme sak og museene bestod ikke av annet enn det publikum fikk se. Det var dermed heller ikke noe skille mellom *frontstage/backstage* – mellom museets to ansikter, som Anne Eriksen uttrykker det.^v

I mellomkrigsårene ser vi at endringer skjer. Hans Aall tar i 1925 i sin bok *Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer* til orde for at utstillinger ikke skal leses ned med tilsynelatende ensartede gjenstander og at de spesielt interesserte kan oppsøke *studiemagasiner*. Dermed ble det også tydelig at museene er et sted for forskning.^{vi} Studiemagasiner og ildfaste bygg blir viktige stikkord i mellomkrigsårene og omhandles også blant annet i Sheteligs museumshistorie (1927)^{vii} Det ildfaste museumsbygget på Sverresborg (Gråbygget), kan eksempelvis sees blant annet som et resultat av at sikrings- og bevaringstankegangen trer tydeligere fram. Men de ildfaste bygningene skulle ikke være magasin, men et sted der en kunne stille ut samlingene systematisk.

Utstilling i museumsbygget på Sverresborg fra 1930 (Foto: Schrøderarkivet, Sverresborg Trøndelag Folkemuseum)

Selv om bevaringsarbeidet har vært viktig i norske museer, så tok det tid før en selvstendig forståelse av disse oppgavene ble formulert, skriver Anne Eriksen og legger til:

....opprettelse av magasiner har også betydning for den mer teoretiske forståelsen av museet som institusjon^{viii}

En kan også snakke om et skille mellom det synlige og det usynlige museumsarbeidet og mellom ekspertene på den ene side: kuratorer, konservatorer som produserer kunnskap som de besøkende på den annen side, kan konsumere.^{ix}

A deep cleft was formed that separated out the practices of the museum workers from those of the visitor.^x

Skillet mellom museenes private områder og prosessene som foregår der, er på ulike måter forsøkt bygd ned, blant annet gjennom åpne dager der publikum får komme bak kulissene. Ideen om åpne magasin dukket opp på 1980-tallet. Universitetsmuseet i British Columbia i Canada, endret utstillingene sine og designet såkalte «Research Collections» eller forskningssamlinger, der både gjenstandene og informasjonen om dem ble tilgjengeliggjort for publikum.^{xi}

For å synliggjøre det usynlige, har også museene i Trondheim invitert til besøk «bak kulissene». Dette ble gjort med stort hell som et samarbeid mellom flere av byens museer i 1981. Rene magasinutstillinger er også forsøkt, slik som instrumentutstillingen *Ringve 1000* på Ringve i 1997.^{xii} Magasinene har ellers vært tilgjengelig for forskere og spesielt interesserte etter nærmere avtale.

Å åpne opp magasinene og å synliggjøre arbeidsprosessene – alt fra registrering til konservering – har i Norge kun vært prøvd ut for spesielle grupper, på åpne dager eller i perioder. Vestlandske Kunstindustrimuseum (nå del av KODE) flyttet blant annet registreringsarbeid inn i utstillingsarealene for en del år siden.

Studiemagasin – Magasinutstillinger – Åpne magasin – noen eksempler

Det er mange måter å la publikum få en større fysisk tilgang til samlingene på. Noen har det en kan kalle magasinutstillinger der mengder av objekter stilles ut i glassmontere og kan sees på som en *utstilling* mer enn et magasin. Da har publikum tilgang til disse områdene i likhet med til utstillingene for øvrig ettersom alt er sikret bak glass. Andre har åpne magasin, med fokus på *magasin* og der publikum kan tas inn i grupper. Det benyttes ulike formidlingsformer i tilknytning til å vise store mengder av samlingene. Her kommer en gjennomgang av noen ulike måter å gjøre dette på:

Världskulturmuseerna/Etnografiska museet, Stockholm

Magasinutstillingen på Etnografiska museet i Stockholm er et tidlig nordisk eksempel, der det er lagt stor vekt på design og god lyssetting. Dette var inspirasjonskilde for en plan om et *Skattkammer* i publikumsbygget på Sverresborg, en plan som aldri har blitt realisert.

Foto hentet fra museets hjemmeside

Musée du quai Branly, Paris

Dette er også et eksempel på hvordan her er deler av de etnografiske samlingene er vist som en magasinutstilling i hallen. Foto: Peter Juga, februar 2015.

National Museum of Decorative Arts and History, Dublin

Også her er gjenstandene utstilt i glassmontere med noe generell tekst om samlingen, men her er utstillingsdesignet svært enkelt og det er ikke benyttet utstillingslys. Dette arealet er åpent for alle besøkende når museet er åpent. I tillegg var det et enkelt studierom uten digitale hjelpemidler. Museet har stort fokus på objektene og de har blant annet oppgaver for barn(6-8 år) der de skal velge seg et favoritt-objekt, som de skal svare på spørsmål om, finne ut hvilket materiale det er laget i, beskrive med ord, tegne osv.

Foto: Ann Siri H. Garberg, 2015

Foto: Ann Siri H. Garberg, april 2015

V&A, London

Studiemagasinene er også her gjenstandstette utstillinger – eller gallerier – med flott design og svært god kvalitet på montrene og åpent for publikum når museet er åpent. I tilknytning til f.eks keramikkgalleriet, er det også studierom der gjenstander kan tas ut og studeres nærmere etter avtale. I tillegg er det pc-stasjoner der en kan søke i databasen for å lære mer om samlingene. Samlingene er også søkbare på V&As hjemmesider.

Keramikk-galleriet på V&A, bildet er hentet fra hjemmesiden.

I nærheten av galleriet er det et keramikkverksted med ovn og undervisningsrom, der V&A er vertskap for en «Artist-in-residence», som bruker samlingene som inspirasjon til å lage nye produkter. Her vises selve håndverket fram til publikum på bestemte tider og det arrangeres workshops for grupper av studenter o.a. ^{xiii}

Bildene under er fra Åshild Adsen og Ann Siri H. Garbergs besøk hos «Artist-in-Residence», Amy Jayne Hughes, i april 2015. Foto: Ann Siri H. Garberg

Esbjerg Kunstmuseum

Foto fra hjemmesiden

I fig. hjemmesidene ble de åpne magasinene bygget i forbindelse med en renovering i 1997. Museets gjester kan finne fram til samtlige originale verk i samlingen via et kartotek, som holdes oppdatert mht utlån, deponeringer og skiftende plasseringer. I de åpne magasinene kan man i ajourførte mapper også finne omfattende informasjonsmateriale om museets aktuelle særutstillinger og om verk i samlingen. Et kunstbibliotek finnes i tilknytning til magasinet.

Schaudepot – Museum für Gestaltung, Zürich

Som navnet sier, er dette et visningsmagasin (Schaudepot) og det dekker feltet kunst og kunstindustri/design. Det ble åpnet i 2014. På skalaen mellom galleriutstilling og magasin, så er dette definitivt magasin, tilgjengelig med omvisninger for mindre publikumsgrupper. Det er klimaregulert og det er begrensinger i antall besøkende som kan være med på en omvisning. Nisjer i magasinet er brukt til mindre utstillinger og ett av magasinene er også lyssatt og der det er mulig å styre lys etter hva som skal ha fokus. I tilknytning til magasinene er det store utstillingsarealer for skiftende utstillinger. Det er også arbeidsplasser for fotograf, registratorer o.a. og stort fotostudio.

Direktør Christian Brändle viste samlingsforvaltningsgruppa fra MiST rundt i januar 2015. Foto: Ann Siri H. Garberg

MOSI – Museum of Science and Industry, Manchester

Her finnes et såkalt samlingscenter (Collections Centre) med publikumstilgjengelige magasin som både kan besøkes på bestilling, til bestemte tider og i forbindelse med arrangement. Her finnes små og store industriproduserte gjenstander. Det er, som det kan ses på bildene, store merkelapper på noen av gjenstandene og på publikumsarrangement blir det ofte laget en spørrekonkurranse eller ei kunnskapsløype gjennom magasinet både for barn og voksne.

Mindre gjenstander er plassert i innglassete monterer og skuffer. Det finnes utfyllende informasjon i arkiv, blant annet en stor mengde fakta-ark der objektene er satt i en kontekst. Det finnes et studierom med litteratur og arbeidsplasser åpent for publikum på bestemte tidspunkt, hyggelige sittekroker og arbeidspulter for gjester som ønsket å se tidsskrift, bøker o.a.

Foto: Ann Siri H. Garberg, 2012

Ved siden av magasinene, fantes en såkalt *handling collection* eller det vi på norsk kan kalle en brukssamling. Objektene kunne tas på og utforskes, men det var klare regler for hvordan dette skulle skje, med bruk av hansker, at objektene kun måtte tas ut på bordet o.a. Bevaringsaspektet var tydelig ivaretatt. Det var i det hele tatt mye fokus – gjennom plakater og skilt - på hvorfor museet samler, hva som samles o.a.

Alle foto: Ann Siri H. Garberg, 2012

GMRC – Glasgow Museum Resource Centre, Glasgow

Samlingene ved Glasgow-museene er sammenlignbare med samlingene i MiST – hele spekteret fra store transportmidler til kunst. GMRC er bygd for objekter og bygd for publikum og rommer 1,4 millioner objekter.

Magasinene er klimaregulert etter hvilke objekter som finnes i de ulike rommene – naturhistorie, etnografiske objekter, kunst osv. Dette er først og fremst magasin, verksteder og arbeidsplasser for ansatte. Så slippes publikum inn i grupper med maksimum 12 i gruppa, der det er en guide foran og en vakt bak, for å ivareta sikkerheten til objektene. Publikum kan bestille gruppeomvisninger. I tillegg er det en åpen omvisning daglig. Alle besøkende må skrive seg inn i protokoll og signere når de går ut igjen.

Det er glass mellom verksteder og publikum, slik at det er mulig å følge arbeidsprosessene. Det er i tillegg en rekke studierom og områder der det kan holdes workshops for skolegrupper, familier osv. i likhet med Kreativt Verksted på Sverresborg. Det foregår også formidlingsopplegg for barn inne i magasinene. Barnehagebarn kan f.eks. leke at de er på stranda og har med bøtte og spade og får sitte på golvet foran flotte kunstverk som viser ei strand i forbindelse med formidlingssituasjonen.

Omvisning ved Martin Bellamy, Collections and Research Manager

Foto: Samlingsforvaltningsgruppa, 2012

Fornyng

Flere museer i Norge planlegger nye fellesmagasin og flere planlegger for publikumstilgjengelighet (Oslo, Stiklestad). Det synes imidlertid som om det er snakk om at tilgjengeligheten gjelder spesielt interesserte, studenter, forskere osv. og ikke en tilrettelegging «for alle». For MiST vil det være viktig å videreutvikle konseptet og skape noe nytt og slik sett være i front nasjonalt når det gjelder å gi tilgang til samlinger.

Vi må finne et forståelig navn, for magasin er «stammespråk» og forstås kun av museumsansatte. Magasin kan faktisk forstås som et flott påkostet, illustrert tidsskrift! Også i Storbritannia føres det diskusjoner om navnebruk – fra artefact stores, collections room, collections reserves, pods, collections and reserve centre, «the Dungeon», «The Vault» o.a. Så langt er ordet Samlingscenter det beste norske navnet som er foreslått.

MiST skal definitivt bygge et magasin og ikke kuraterte utstillinger av gjenstander bak glass, slik vi ser eksempler på i det foregående. Og vi skal bygge en bevaringsavdeling med verksteder og fokusere på god bevaring.

Hvis vi tar utgangspunkt i dette, hvordan tilrettelegger vi så for publikum? Hva vil vi publikum skal lære og oppleve? Hvordan skal vi få nye publikumsgrupper til å besøke dette stedet? Kan vi formidle forvaltning? Kan vi bruke samlingene til inspirasjon for innovasjon og entreprenørskap? Kan vi koble håndverk, design og teknologi? Ja, vi kan alt dette.

På Sverresborg ble det i 1990 utviklet et verksted for barn med fokus på overføring av håndverkstradisjoner først og fremst etter idé fra Nordiska museet i Stockholm og teoretisk forankring i John Deweys «learning by doing» eller «å lære ved å gjera» som Jærmuseet har omformet begrepet til. Tenkningen ble ført videre til publikumsbygget, som åpnet Kreativt verksted i 1999/2000. Denne gangen var blant annet Kunstmuseet Louisiana forbilde og det ble åpnet opp for flere mulige kreative aktiviteter – men også denne gangen med utgangspunkt i bruken av hendene, læring gjennom det og fysisk utføre en oppgave for å forstå. Denne type verkstedaktiviteter, spesielt for barn og barnefamilier, er i dag vanlig i mange av enhetene slik som Trondheim Kunstmuseum, Ringve og NKIM.

Læringslaboratorium

Tenkningen kan vi utvikle videre inn det publikumstilgjengelige magasinet, med et verksted/laboratorium eller et såkalt «makerspace», der det er mulig å skape produkter, kunst osv. med inspirasjon fra objektene, med bruk av både fysiske og digitale verktøy.

Dette er i tråd med en internasjonal trend, som ERASMUS+ -prosjektet «The Creative Museum» som MIST deltar i, gir oss kunnskap om. Her får vi også tilgang til et internasjonalt nettverk. Den franske Museomix-bevegelsen og kroatisk Radiona er blant deltagerne som har kunnskap og erfaring vi kan få del av. Vi blir også kjent med andre typer maker- bevegelse og DIY («Do it yourself»)bevegelser. MIST har deltagere på Museomix-kurs i Frankrike høsten 2015.

I en rapport fra Children's Museum of Pittsburgh heter det:

Maker and makerspaces represent an emerging movement in education that integrates hands-on learning experiences with physical and digital tools.^{xiv}

Målgruppe for et «læringslaboratorium» vil ikke først og fremst være barn, slik som i tidligere nevnte verkstedaktiviteter. Vi kan rette oss mot andre målgrupper, slik som studenter, oppfinnere av type «Petter Smart», designere, forskere, håndverkere og kunstnere. Cap Science i Bordeaux har et såkalt FabLab, Metropolitan Museum of Art har sin MediaLab og de norske Vitensentrene i Norge planlegger lignende, blant annet Jærmuseet og Vitensenteret i Trondheim. Her er Oslo Vitensenter/Norsk Teknisk Museum allerede i gang og har hatt aktiviteter for barn der i sommer.

FabLab ved Cap Science, Bordeaux, nov.2014. Foto: Ann Siri H. Garberg

Vi har også sett et godt eksempel fra Derby Museum/Silk Mill på hvordan den såkalte maker-bevegelsen knyttes til museet. De er i gang med et såkalt Re:Make-prosjekt der de har fokus på å bruke blant annet de store industrisamlingene som inspirasjon til å bygge et nytt, inkluderende museum der publikum skal involveres i alt som gjøres. De har bygd opp verksteder eller såkalte «maker-spaces» både for digitale og fysiske verktøy og inviterer lokalbefolkningen til å bygge montere, stoler (se foto) og utforme elementer i utstillingene. De har en klar holdning om at samlingene tilhører publikum og vil bygge om Derby Silk Mill slik at det blir tilgang til så godt som alle samlingene.

Museet har også tatt initiativ til å arrangere en mini-maker faire på museet, der de bringer nye grupper inn på museet.

Fra Derby Silk Mill, august 2015. Foto: Ann Siri H. Garberg

De bruker et sitat fra Benjamin Franklin som er en omskriving av det kinesiske ordttaket som ble brukt i opprettelsen av det første Barnas Verksted på Sverresborg i 1990/91: «Det jeg hører, glemmer jeg; det jeg ser, husker jeg og det jeg gjør, forstår jeg»(Confucius) i arbeidet med å gjøre Derby Silk Mill til et «Museum of Making». Sitatet står på foto (under)

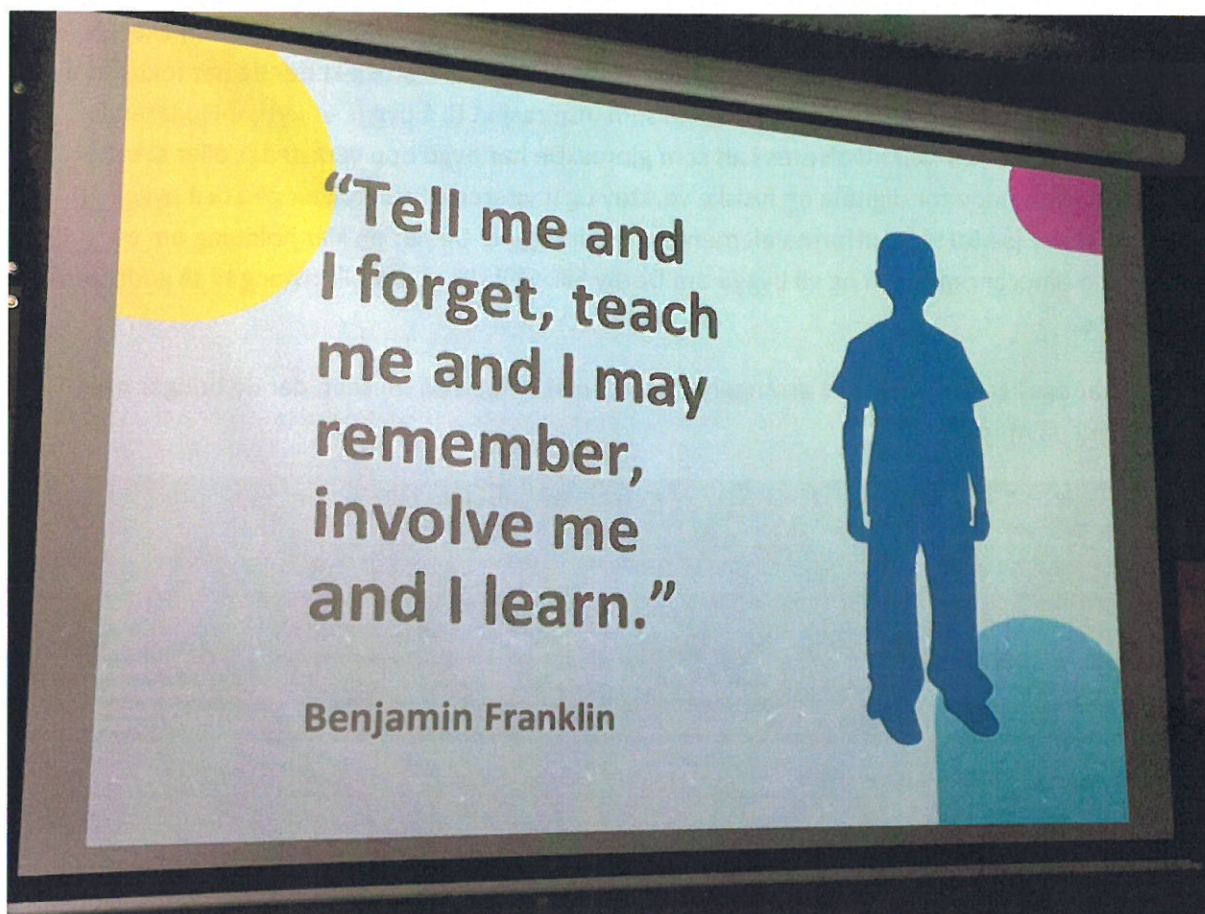
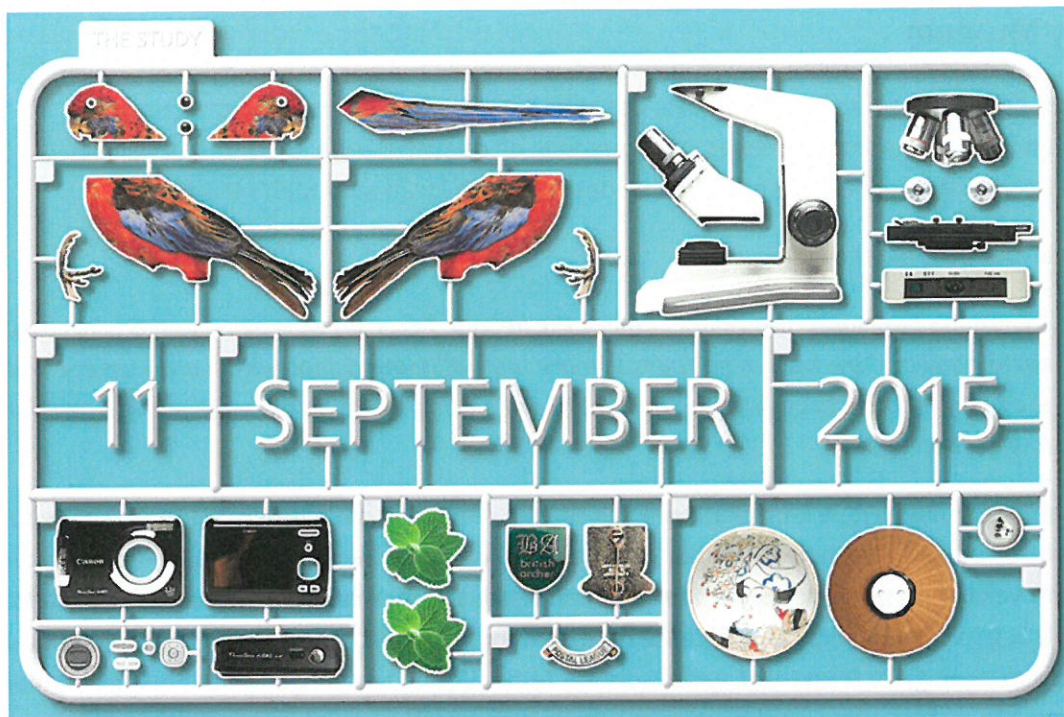

Foto er fra Hannah Foxs presentasjon for Utviklingsenheten i MiST, aug 2015. Foto: Ann Siri H. Garberg

Flere museer bygger også opp såkalte studiesenter i sine museer. Derby Museum and Art Gallery hadde et eget studiesenter rundt kunstneren Joseph Wright. Manchester Museum åpner i september 2015 et helt nytt lokale de kaller «The Study», der målet er at de besøkende kan bli nysgjerrige og la seg inspirere av samlingene. De har også en egen «Study Access Manager» ansatt, for å bistå og inspirere «forskere» i alle aldre – fra nysgjerrige tenåringer til entusiastiske amatører. Studiesenteret er for «the curious, the makers, the searchers and the sharers» og det handler om et sted for nytenkning. De ønsker å lage et sted der de besøkende kan etterspørre kunnskap og at museet kan bistå med nødvendige ressurser og verktøy, og objekter fra samlingene. Dette er nok et eksempel på et museum som er til for publikum, ikke for gjenstandenes skyld.

For the curious, the makers, the searchers and the sharers

The Study, Manchester's space for new thinking, opens 11
September

Fra hjemmesida til Manchester Museum

Museenes klare fortrinn er samlingene - og i et publikumstilgjengelig magasin vil nettopp samlingene stå i sentrum. Det kan handle om kunnskap om materialer, om håndverksteknikker, design eller samlingene som inspirasjon til utvikling av nye produkter. Å slippe nye grupper inn på vår arena, vil kunne gi en ny og annerledes «bruk» (ikke fysisk) av samlingene og utnytte bedre potensialet som ligger i samlingene. I tillegg vil kunnskapen konserveringspersonalet innehar om nedbrytingsfaktorer, ulike bevaringsmetoder, kunnskap om kjemiske prosesser, materialer og annet kunne benyttes i læringsøyemed.

Samarbeidspartnere i å utvikle vårt samlingscenter til å involvere nye grupper kan være Trondheim Makers, Trondheim Maker Faire, Vitensenteret, Ungt Entreprenørskap, NTNU (IDI, Senter for studentinnovasjon osv.) SINTEF, Innovasjon Norge med flere.

Happy Museum

En annen bevegelse som vi også må sette oss godt inn i, er Happy Museum-bevegelsen i Storbritannia. Det handler museenes samfunnsrolle og relevans, både knyttet til utvikling av bærekraft og til at mennesker opplever å ha det bra – helt i tråd med MiSTs strategi.

Fra deres manifest heter det:

...examine how museums might cement the linkage between well-being and environmental sustainability, how they might pursue more mutual relationships within civic society and how they might better articulate the possibilities of a good life to help people in the transition to a low-carbon world^{xv}

I våre samlinger finnes mye kunnskap som kan brukes i tenkning om bærekraftig utvikling – gjenbruk, materialbruk og god design. Det handler om å se på samlingene med de brillene på og tenke hvordan vi kan dra veksler på samarbeidspartnere som kan tenke sammen med oss. Her må vi også ta fram den tenkningen som ble gjort i forbindelse med plan for Gammelbyen på Sverresborg på 2000-tallet, der nettopp økologiske fotavtrykk var et sentralt tema. Denne tenkningen er det mulig å ta med seg i planleggingen av formidling i publikumstilgjengelig magasin.^{xvi}

Spesialomvisninger, arrangement, studierom

I tillegg vil en naturligvis kunne arrangere guidete turer til ulike deler av samlingene, være del av MiST- arrangement i samarbeid med enkelte av museumsenhetene eller gjerne alle, pedagogene kan lage undervisningsopplegg knyttet til sin egen enhets samlinger eller helst i samarbeid med andre. Her kan vi dra nytte av erfaringene fra både Glasgow og Zürich.

Å tilrettelegge områder der frivillige/besøkende kan bidra med sin kunnskap om samlingene – det være seg foto eller andre objekter – er svært viktig å få til.

Museum of science and industry's (MOSI) såkalte «handling-collections», er veldig fornuftig og noe vi bør ta med oss videre. Når vi skal flytte inn i et nytt fellesmagasin, vil det naturligvis også måtte foregå en prioriteringsprosess og noen objekter vil kanskje måtte graderes ned til en brukssamling. Da vil en samling som kan håndteres, være en fornuftig læringsmetode, som heller ikke behøver å være plasskrevende. Det var ikke mye plass avsatt til dette på MOSI.

Muligheter til å ta ut objekter fra samlingene til studieformål for forskere, spesielt interesserte, studenter o.a. etter nærmere avtale, vil vi også måtte ha.

Til slutt

Mottoet fra *Plan for samlingsforvaltning* om at vi er til for folk og ikke for gjenstandene, er svært viktig å holde fast ved, der vi fornyer oss i arbeidet med å inkludere publikum til å glede seg over, inspireres og lære av våre samlinger.

Noter

- ⁱ Keene,Suzanne: *Fragments of the world. Uses of Museum Collections*,2005:2
- ⁱⁱ Eriksen, Anne : *Museum*.2009: s.20
- ⁱⁱⁱ Wikipedia, raritetskabinett
- ^{iv} Eriksen(2009):s.20
- ^v Eriksen(2009): s.156 -157
- ^{vi} Eriksen(2009), s. 152
- ^{vii} Shetelig, Haakon (1944) Norske Museers historie – referert til i Eriksen(2009). S. 153
- ^{viii} Eriksen(2009), s. 156
- ^{ix} Hooper-Greenhill (1992): *Museums and the Shaping of Knowledge* s.200
- ^x Samme sted
- ^{xi} Hooper-Greenhill s.201
- ^{xii} Ref. Peter Andreas Kjeldsberg
- ^{xiii} <http://www.vam.ac.uk/content/articles/c/ceramics-resident-amy-hughes/>
- ^{xiv} *Making and learning*. Research Meeting , July 21 -22,2014 Children's Museum Pittsburgh
- ^{xv} Manifesto – happymuseumproject.org
- ^{xvi} Mellemsether(2010)

Litteratur og nettsider

Eriksen, Anne: *Museum*, 2009
 Garberg, Ann Siri m.fl: *Plan for samlingsforvaltning*, Museene i Sør-Trøndelag 2012.
 Hooper-Greenhill, Eileen: *Museums and the Shaping of Knowledge*, 1992
 Keene,Suzanne: *Fragments of the world. Uses of Museum Collections*, 2005
Making and learning. Research Meeting , July 21 -22,2014 Children's Museum Pittsburgh
 Manifesto – happymuseumproject.org
 Mellemsether, Hanna: *I samfunnets tjeneste. Utvikling av en plan for byavdelingen på Sverresborg Trøndelag folkemuseum i miljøhistorisk perspektiv*. Arbeidsnotat 2010.
<http://www.vam.ac.uk/content/articles/c/ceramics-resident-amy-hughes/>
 Shetelig, Haakon: *Norske Museers historie*, 1944
 Wikipedia, raritetskabinett

